

Αιμιλία Καραλή

Από την παραμονή των Χριστουγέννων ως τα Θεοφάνεια, το «Δωδεκάημερο» που έλεγε και η γιαγιά μου, συνέβαιναν πράγματα θαυμαστά. Γεννιόταν ο Χριστός, ερχόταν η Πρωτοχρονιά και τέλος με τα Φώτα «έλαμπε τη νύχτα ο ουρανός». Αν έκανες μια ευχή, θα «έβγαινε».

Στις 25 Δεκεμβρίου του 378 γιορτάστηκαν για πρώτη φορά στην Κωνσταντινούπολη τα γενέθλια του Χριστού. Μέχρι τότε η ημερομηνία αφορούσε «το γενέθλιον του αήττητου Ήλιου», δηλαδή του Μίθρα, του Πέρση θεού του ηλίου και του φωτός. Γιόρταζαν έτσι το χειμερινό ηλιοστάσιο, το μεγάλωμα δηλαδή της μέρας, το πέρασμα από το σκοτάδι στο φως. Ήταν μια προσπάθεια της χριστιανικής εκκλησιαστικής εξουσίας να αφομοιώσει τις παλαιότερες διαδεδομένες λατρευτικές συνήθειες και να τους δώσει τον χαρακτήρα της νέας θρησκείας. Δεν είναι τυχαίο που στο απολυτίκιο των Χριστουγέννων ο Χριστός αποκαλείται «φως της γνώσεως» και «Ήλιος της δικαιοσύνης».

Από την παραμονή των Χριστουγέννων ως τα Θεοφάνεια, το «Δωδεκάημερο» που έλεγε και η γιαγιά μου, συνέβαιναν πράγματα θαυμαστά. Γεννιόταν ο Χριστός, ερχόταν η Πρωτοχρονιά και, τέλος, με τα Φώτα «έλαμπε τη νύχτα ο ουρανός». Αν έκανες μια ευχή, θα «έβγαινε». «Το είχα ιδωμένο με τα μάτια μου», μου έλεγε. Για το αν της είχε βγει η ευχή, ποτέ δεν μου είπε. Πάντως σε κάθε μέρος της Ελλάδας -και όχι μόνο- υπήρχαν έθιμα που προοιωνίζονταν τον ερχομό της άνοιξης. Γι' αυτό και ο στολισμός με κλαδιά από μυρσίνη, δάφνη, μυρτιά, πεύκο και ελιά. Γι' αυτό και οι ευχές και τα δώρα που σχετίζονταν με την υγεία, την ευτυχία, την ευημερία. Και στα τζάκια έκαιγε ένα κούτσουρο για να διώχνει μακριά τους καλικαντζάρους -μικρά ξωτικά, σαν γατιά- που ρύπαιναν τα νερά και πριόνιζαν το δέντρο της ζωής. Αυτοί έφευγαν τελικά με το άγιασμα των νερών που συνδέεται με την Βάφτιση του Χριστού από τον Ιωάννη τον Πρόδρομο. Έτσι τα νερά, καθαρά πια, ήταν έτοιμα να ποτίσουν τη γη, να της δώσουν τη δύναμη να καρποφορήσει.

Οι τελετές και οι συνήθειες αυτές έχουν χάσει το νόημα που είχαν, γιατί έχουν χαθεί και οι

ανάγκες που τις γέννησαν. Μένουν πια σαν γοητευτικές αφηγήσεις για εποχές παλιότερες, ένα ανάγνωσμα λαογραφίας που οδηγεί σε μια απογοήτευση για την απώλεια της «αγνότητας και της ομορφιάς των παλιών καλών ημερών». Ξεχνάμε, βέβαια, πως αυτοί που τις έζησαν δεν ένιωθαν το ίδιο, γι' αυτό δημιούργησαν τις τελετές για να ξορκίσουν το κακό που σκοτεινιάζε και έπνιγε τις ζωές και τα σπαρτά τους.

Μόνο σε άγριους καιρούς η ελευθερία ταυτίζεται με την αυθαιρεσία και την ασυδοσία της εξουσίας

Σήμερα, ξέρουμε πως καμιά τελετή και κανένα έθιμο δεν μπορεί να διώξει και να στείλει «το κακό το τρισκατάρατο εκεί που ψένει ο ήλιος το ψωμί κι η θάλασσα το ψάρι». Ο αέρας, η φωτιά, η γη και το νερό –«στοιχεία αχάλαστα, αρχή και τέλος των πραγμάτων»– εν δυνάμει μόνο βοηθούν τη ζωή. Την σκορπίζουν, την καίνε, την δηλητηριάζουν, την διαβρώνουν. Τιθασειμένα από το κέρδος γίνονται τα στοιχειά που για να ζήσουν παίρνουν τη ζωή και την διαλύουν.

«Είναι δηλητηριασμένο το χώμα που θα μας σκεπάσει ή θα μας εξορίσει», έγραφε ο Εντουάρντο Γκαλεάνο, και δεν είναι μόνο η κυριολεξία που κάνει την κατάσταση τρομακτική. Είναι και το δηλητήριο του μίσους που εξαπλώνεται και στοχεύει στον αδύνατο, τον φτωχό, τον ξένο σε κάθε σημείο της γης. Είναι και ο μιθριδατισμός, η ανοχή σε αυτό που κάνει τα πράγματα ακόμη πιο δύσκολα και φανερώνει πως οι μέρες αυτές δεν είναι πια άγιες, αλλά μόνο άγριες. Γιατί μόνο σε άγριους καιρούς η ελευθερία ταυτίζεται με την αυθαιρεσία και την ασυδοσία της εξουσίας. Μόνο σε τέτοιους καιρούς η αφαίρεση δικαιωμάτων εμφανίζεται από αυτήν και υιοθετείται από πολλούς σαν αναγκαία συνθήκη για την «πρόοδο και την εξέλιξη» των κοινωνιών. Ενώ όλα αυτά τα καλύπτουν τα τεχνητά φώτα των εορταστικών στολισμών, οι δεκάρικοι ευχετήριοι λόγοι για ευτυχία, ευημερία, ειρήνη.

Μόνο όταν αυτά τα φώτα σβήσουν, μόνο όταν αυτές οι φωνές σιωπάσουν, τότε μπορεί να ανατείλει πραγματικά ο «Ήλιος της δικαιοσύνης». Θα είναι γέννημα ταπεινών, διωγμένος, εξόριστος, φτωχός. Θα θερμαίνεται από την πνοή της καθαρής φύσης και θα απαιτεί τη δικαιοσύνη, όχι στους ουρανούς, αλλά «επί γης».

Πηγή: **PRIN**